

MUUTTUV A MATKAILU
- tietoa matkailusta ja matkailuelinkeinosta

2/2007

**Maailmanperintökohteet
matkailun resursseina**

**M
U
U
T
T
U
V
A

M
A
T
K
A
I
L
U**

MUUTTUVA MATKAILU

- tietoa matkailusta ja matkailuelinkeinosta

2/2007

Maailmanperintökohteet matkailun resursseina

SISÄLLYSLUETTELO

Petri Raivo SUOMEN MAAILMANPERINTÖKOHTEET MATKAILUN RESURSSINA JA KOETTUINA MENNEISYYDEN ELÄMYKSIÄ.....	5
Niina Ahola UNESCON MAAILMANPERINTÖKOHDE VERLAN PUUHIOMO JA PAHVITEHDAS	7
Ulla Antola SAMMALLAHDENMÄKI.....	13
Milla Öystilä SUOMENLINNAN MATKAILU SAI YHTEISEN STRATEGIAN	18
Kalle Saarinen VANHASSA RAUMASSA ELETÄÄN MAAILMANPERINNÖSTÄ.....	28
Pekka Tätilä STRUUVEN KETJU – MAAPALLON MITTANAUHA.....	32
Mirja Rätty PETÄJÄVEDEN VANHA KIRKKO TALVIMATKAILUN KENTÄSSÄ.....	35

SUOMEN MAAILMANPERINTÖKOHTEET MATKAILUN RESURSSINA JA KOETTUINA MENNEISYYDEN ELÄMYKSINÄ

Kulttuurimatkailu ja siihen liittyvä menneisyyden paikkojen ja tapahtumien tuotteistaminen perinnekohteiksi yleistyy kaikkialla, myös meillä Suomessa. Tämänkertainen Muuttuva Matkailu esittelee kuusi seitsemästä suomalaisesta Unescon maailmanperintökohteesta. Mukana ovat Verlan Puuhiomo ja pahvitehdas, Sammallahdenmäen pronssikautiset kalmistot, Suomenlinna, Vanha Rauma, Struven ketju ja Petäjaveden vanha kirkko, vain Merenkurkun saaristo puuttuu. Perinteellä on nykyisin merkittävä taloudellinen ulottuvuus, johon kuuluvat muun muassa erilaiset menneisyyteen liittyvät kulttuurimatkailun ilmiöt. Perinne onkin matkailullisessa katsannossa alkanut tarkoittaa maisemaa, rakennuksia, muinaismuistoja ja menneisyyden tapoja tai tapahtumia, jotka voidaan tuotteistaa ja markkinoida matkailutuotteina. Matkailu- ja virkistystoiminnan yhteydessä on usein käytetty termiä perinneteollisuus kuvaamaan toiminnan taloudellisia mittasuhteita.

Miksi kukaan haluaisi käydä katsomassa vanhaa tehdasta? Näin kysyy Niina Ahola, joka artikkelissaan esittelee Pohjois-Kymenlaaksossa sijaitsevaa Verlan puuhiomoa ja pahvitehdasta, ainutlaatuista ja eheää tehdaskokonaisuutta 1890-luvulta. Ahola vastaakin itse kysymykseensä todeten, että Verlassa menneisyys on läsnä paitsi ainutlaatuisena ja meidän päiviimme säilyneenä tehdasmiljöönä myös aistein havaittavina pieninä elämyksinä, kuten vaikkapa savun hajuna pahviarkkien kuivaamossa. Perinteen suosion syynä on kasvanut kiinnostus ja kaipuu, jopa suoranainen pako nostalgiseen menneisyyteen, joka halutaan kokea juuri koskettelemalla, haistamalla ja maistamalla. Perinteessä meitä kiehtoo myös maisemassa näkyvät menneisyyden fyysiset jäljet ja jäänteet, jotka rakentavat mielessämme sillan nykyhetkestä kaukaiseen menneisyyteen. Näistä kaukaisen menneisyyden jäljistä nykyisessä maisemassa kertoo Ulla Anttolan artikkeli Ala-Satakunnassa sijaitsevasta Sammallahdenmäen pronssikautisesta muinaismuistoalueesta, jossa sijaitsee 36 erillistä hautaröykkiötä ja jonne on haudattu ihmisiä yli tuhannen vuoden ajan.

Perinne ja siihen liittyvä matkailuteollisuus tekevät historiasta parhaimmillaan saavutettavamman, suosituimman ja demokraattisemman. Menneisyyden kokemisen ja menneisyydestä oppimisen kynnys mataloituu. Perinne voi olla myös keino, jolla paikallinen menneisyyden muisto saa äänensä kuuluville. Onnistuessaan tällainen matkailutuote voi lisätä menneisyyteen liittyvää arvostusta ja siten tehostaa myös muiden paikallisten kulttuurikohteiden suojelua.

Maamme maailmanperintökohteista suosituin lienee Suomenlinna, jonka matkailun kehityksestä ja matkailustrategiasta kertoo Milla Öystilän artikkeli. Suomenlinna on elettyä ja asuttua perinnemiljöötä, jossa vieraillee vuosittain noin 650 000 kävijää ja jossa myös asuu lähes 900 helsinkiläistä. Vastaavanlainen elävä perintökohde on myös Vanha Rauma, 800 asukkaan ja 200 liik-

keen historiallinen puukaupungin osa, jonka meille esittelee Kalle Saarinen. Perinnekohde voi olla myös muutakin kuin yksi säilynyt menneisyyden miljöo tai rakennus. Pekka Tätilä esittelee omassa artikkelissaan Struven ketjun, 1800-luvulla Pohjoiselta jäämereltä Mustallemerelle ulottuneen maapallon kokoa ja muotoa määrittäneen kolmiomittausketjun, jonka 34 suojellusta mittauspisteestä kuusi sijaitsee Suomessa. Siten Struven ketju edustaa harvinaista monikansallista maailmanperintöä. Kulttuuriperintö – vaikka maailmanperintöä edustaisikin – on useimmiten ensisijaisesti kansallinen kysymys.

Matkailulle tuotteistettujen perinnekohteiden suurin haaste on kysymys niihin liittyvän menneisyyden tarinan esittämisen vakuuttavuudesta. Kyse on siis siitä, miten mennyt ja siten poissaoleva aika tehdään nykyisyydessä läsnä oleviksi ja koettaviksi matkailuattraktioiksi. Parhaimmillaan perinne kertoo meille tarinan, joka herättää kiinnostuksen ja uteliaisuuden menneisyyteen, sen asioihin, esineisiin, paikkoihin ja tapahtumiin. Yleensä tämä tarina kerrotaan vain yhden vuodenajan elämyksenä, sillä maailmanperintökohteet kuuluvat yleensä kesäkauden matkailuun Suomessa. Mahdollisuuksia olisi myös muuhun. Mirja Rätty pohtiikin omassa tekstissään Petäjäveden vanhan kirkon mahdollisuuksia ja haasteita talvimatkailukohteena.

Petri Raivo
professori

Joensuun yliopisto, Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos
petri.raivo@joensuu.fi

UNESCON MAAILMANPERINTÖKOHDE VERLAN PUUHIOMO JA PAHVITEHDAS

Verlan tehdasmuseo Jaalassa on museokokonaisuus vailla vertaa. Verlassa ei ole esineitä vitriineissä vaan autenttinen tehdas, jossa koneet ja laitteet ovat saaneet jäädä paikoilleen tehtaan toiminnan lakkauttamisen jälkeen. Museoon voi tutustua ainoastaan oppaan johdolla. Kierroksen aikana opas piirtää asiakkaiden mieliin elävän kuvan entisaikojen työmenetelmistä ja puun muuttumisesta pahviksi.

Tehtaan muuttuminen museoksi ei ole jokapäiväinen asia. Miksi kukaan haluaisi käydä katsomassa vanhaa tehdasta? Jokainen paikalla käynyt tietää vastauksen. Verlassa menneisyys on läsnä aistein havaittavina pieninä elämyksinä: karkeana pahvina kämmenellä, savun hajuna pahviarkkien kuivaamossa ja lattialankkuihin kuluneina jalanjälkinä arkkilajittelijoiden työpisteessä.

Tehtaasta museoksi

Ensimmäisen puuhiomon Verlaan perusti vuonna 1872 oululainen insinööri Hugo Neuman. Hänen puuhiomonsa ei kuitenkaan menestynyt, ja Neuman lopetti tehtaan toiminnan muutaman vuoden jälkeen. Vuonna 1882 itävaltalaisyntyinen Gottlieb Kreidl perusti yhdessä kahden rahoittajan kanssa Verlaan uuden hiomon ja sen yhteyteen pahvitehtaan. Tehdas koki vuosien varrella omistajanvaihdoksia ja pieniä parannuksia. Se oli kuitenkin niin pieni ja vanhanaikainen, että sitä ei kannattanut merkittävästi uudistaa. Vuosien sitkeän toiminnan jälkeen tehdas pysähtyi heinäkuussa 1964.

Puuhiomo ja pahvitehdas avattiin museona toukokuussa 1972. Hankkeen primus motor oli Verlan omistajan Kymiyhtiön silloinen tiedotuspäällikkö Veikko Talvi, joka oli jo 50-luvulla nähnyt tehdaskokonaisuuden historiallisen arvon ja tehnyt museaalista taustatyötä tehtaan vielä ollessa toiminnassa.

Toimintansa alussa museo palveli pääasiassa omistajansa Kymiyhtiön vieraita. Hiljalleen tietoisuus ainutlaatuisesta käyntikohteesta levisi ja Verla alkoi kiinnostaa suurta yleisöä. Merkittävä käänne Verlan puuhiomon ja pahvitehtaan historiassa oli sen valinta UNESCON maailmanperintökohteeksi joulukuussa 1996. Valinnan seurauksena kävijämäärät kaksinkertaistuvat välittömästi. Kysynnän kasvun myötä museon aukioloaikoja on pidennetty ja opastuksia lisätty. Nykyisin museo on avoinna neljä ja puoli kuukautta vuodessa toukokuusta syyskuun puoliväliin, ja siihen tutustuu vuosittain keskimäärin 20 000 vierasta noin 60 eri maasta.

Oivalluksia oppaan johdolla

Veikko Talven ajatuksena oli esitellä museovieraille kuusipuun muuttuminen pahviksi. Opas toimii tehtaan tulkkina ja elävöittää museota siihen liittyvillä tarinoilla. Verlan tarina avautuu parhaiten kertojan välityksellä, minkä vuoksi mahdollisuutta tutustua tehtaaseen omin päin ei ole koskaan edes harkittu.

Opastuskierroksella pahvinteon saloihin johdattaa dokumenttielokuva *Näin tehtiin Verlassa käsipahvia*, joka on kuvattu tehtaan viimeisenä toimintavuotena. Elokevassa kuvataan pahvin valmistus vaihe vaiheelta. Tehdasrakenneksissa opas johdattaa vieraat koneelta toiselle ja kertoo, miten prosessi eteni. Tämän lisäksi kierroksella kerrotaan muun muassa Verlan tehtaan työntekeijöistä ja työolosuhteista. Oppaan tarinassa on runsaasti useita pikku yksityiskohtia, joissa tarkkaavaiselle kuulijalle riittää ihmettelemistä vielä kotonakin.

Opastuskierrokset ovat tarkoin organisoituja. Suomenkieliset kierrokset alkavat aina tasatunnein kello 10-17, ja yhdelle kierrokselle voidaan ottaa enimmillään 50 henkilöä. Tätä suuremmat ryhmät jaetaan, ja tarvittaessa asiakkaille voidaan räätälöidä erikoisaikoja. Vieraskielisiä opastuksia museolla järjestetään tilausten ja sopimuksen mukaisesti.

Museon oppaiden osuus museoelämyksestä on merkittävä. Oppaat toimivat museon käyntikortteina ja antavat museolle kasvot. Monille vieraille opas ja hänen kertomuksensa jäävät mieleen, ja toisinaan vieraat pyytävätkin tuttua opasta uudelleen omalle ryhmälleen. Toisaalta opasta tarvitaan Verlan tehdasmuseossa vieraiden oman turvallisuuden vuoksi. Museo on vanha tehdas, joka on tehty senaikaista tarkoitusta varten. Oppaat ohjaavat vieraat turvallisesti etukäteen suunniteltua reittiä pitkin, ja näin minimoidaan mahdolliset rakennuksiin sisältyvät turvallisuusriskit.

Verlaan tullaan läheltä ja kaukaa

Tehdasmuseo houkuttelee Verlaan toistatuhatta ulkomaalaista vierasta joka vuosi. Prosenteiksi muutettuna ulkomaalaisten vieraiden osuus on noin 5 - 7 prosenttia. Käytetyin opastuskieli on englanti, jolla pystytään palvelemaan monia eri kansallisuuksia saman kierroksen aikana. Määrällisesti eniten ulkomaisia vieraita tulee kuitenkin Saksasta. Muiden ulkomaalaisten osuus kokonaisuudesta vaihtelee vuosi vuodelta, kahta samanlaista vuotta ei ole. Eniten ulkomaalaisia vieraita Verlassa on heinä- ja elokuun aikana.

Ulkomaalaiset vieraat edustavat useita eri kieliryhmiä, minkä vuoksi oppailta vaaditaan laajaa kielitaitoa. Suomi on yleensä oppaiden äidinkieli, mutta oppaan tulee osata opastaa vähintään kahdella vieraalla kielellä. Näistä yleisimpiä ovat englanti, ruotsi, saksa ja ranska. Mahdollisuuksien mukaan kieli- ja valikoimaan otetaan myös venäjä, ja toisinaan palvelua pystytään tarjoamaan myös muun muassa espanjaksi tai italiaksi.

Kesäisin asiakaspalveluun tulee paljon yhteydenottoja suomalaisilta emän-

niltä ja isänniltä, jotka haluavat tuoda ulkomaalaisen vieraansa Verlaan. Etukäteen tilaamalla vieraskielinen kierros pystytään melkein aina järjestämään. Käytännössä suuri osa ulkomaalaisista museovieraista opastetaan kuitenkin *ex tempore*, sillä kesäinen matkailija ei Verlaan saapuessaan välttämättä edes tiedä opastetuista kierroksista.

Aina museo ei kuitenkaan pysty järjestämään erillisiä vieraskielisiä kierroksia, vaan ulkomaalaiset vieraat osallistuvat suomenkielisille tasatuntikierroksille. Joskus heidän läsnäolonsa näillä kierroksilla paljastuu vasta kierroksen lopussa kiitosten yhteydessä. Ulkomaalaisia vieraita pyritään kuitenkin palvelemaan mahdollisimman hyvin joka tilanteessa. Kierros voidaan pitää myös kaksi- tai kolmikielisenä, ja vieraille voidaan antaa luettavaksi tiivistelmä, jossa on selitetty kierroksen pääkohdat hänen omalla äidinkielellään.

Kielitaidottomuus ei ole este museoelämykselle Verlassa. Merkittävä osa kierroksen havainnoista perustuu kuulemisen lisäksi muihin aisteihin, minkä vuoksi vieras ymmärtää asiat, vaikka ei puhuttua kieltä ymmärtäisikään. Myös elekielellä voidaan selittää paljon, kuten naisten vaativia työoloja pahviarkkien kuivaamossa.

Kierroksen alussa esitettävä dokumenttielokuva siirrettiin vuonna 2007 dvd-formaattiin, joka sisältää seitsemän selostuskieltä ja kymmenen tekstityskieltä yhdellä levyllä. Uusi tekniikka mahdollistaa kahden kieliryhmän palvelemisen yhdellä esityskerralla. Näin ollen suomenkieliseen selostukseen voidaan valita esimerkiksi venäjän- tai japaninkielinen tekstitys. Uudistus palvelee myös kuulovammaisia aiempaa paremmin.

Muuttuva matkailija

Noin puolet vuotuisista museovieraista saapuu Verlaan erilaisissa ryhmissä. Merkittävimpiä ryhmämatkanjärjestäjiä ovat yritykset, yhteisöt ja järjestöt. Matkatoimistot ja liikennöitsijät järjestävät matkoja Verlaan osana omaa tuotantoa, ja Verla on myös omistajayhtiö UPM-Kymmeneen käytikortti monille yrityksen vieraille.

Verla on oiva ryhmämatkailukohde, koska alueen monipuoliset palvelut takaavat vieraiden viihtyvyyden useamman tunnin ajan. Vieras voi maksutta tutustua vuonna 2007 uudistettuun *Puusta pahviksi* -perusnäyttelyyn sekä Verlan VPK:n ja muista Suomen maailmanperintökohteista kertoviin näyttelyihin. Alueen kesäravintola Patruunan pytinki toimii tehtaan isännöitsijän entisessä residenssissä, ja vanhan myllyrakennuksen päädyssä on kahvila. 1990-luvun loppupuolella toimintansa aloittaneissa ruukkikylän puodeissa paikalliset käsityöläiset esittelevät ja myyvät tuotteitaan. Alueella kävijä voi lisäksi nauttia alueen kauniista miljööstä, luonnonrauhasta ja hyvin hoidetusta puutarhasta.

Väestön ikääntyminen näkyy myös Verlan tehdasmuseossa. Yhä useampi ryhmä koostuu ikäihmisistä, ja heidän joukossaan on usein liikuntarajoitteisia henkilöitä. Museon kokoojakonesali ja pahviarkkien kuivaamo voivat olla joillekin vaikeasti saavutettavia niihin johtavien portaiden vuoksi. Saavutettavuuden

parantaminen ja liikuntarajoitteisten vieraiden palveleminen onkin haaste.

Verlan tehdasmuseossa liikuntarajoitteinen vieras voi jättäytyä pois hankalasti saavutettavilta osuuksilta. Hänelle annetaan kansio, jossa on sanoin ja kuvin selitetty osuudet, joihin hän ei itse pääse. Tulevaisuudessa Verlassakin hyödynnettäneen multimediaa nykyistä enemmän saavutettavuuden parantamiseksi.

Maailmanperintöstatuksen ja harvinaisuutensa ansiosta Verla saa melko paljon julkisuutta radiossa, televisiossa ja lehdistössä. Verlassa on kuvattu 2000-luvulla muun muassa Yleisradion Antiikkia, antiikkia -ohjelmaa, Luontoiltaa sekä Pikku Kakkosen Violan laulut -sarjaa. Maakunta- ja paikallislehdet ympäri Suomen julkaisevat artikkeleja, ja Kymenlaakson radion toimittaja on nähty seudun omassa maailmanperintökohteessa kerran jos toisenkin. Tyytyväinen vieras on kuitenkin museon paras markkinoija. Paikalliset asukkaat ja kesämökkiläiset tuovat Verlaan mielellään omia vieraitaan. Monesti ryhmämatkan järjestäjänä on henkilö, joka on käynyt Verlassa aikaisemmin ja suosittelee kohdetta omalle sidosryhmälleen.

Yhteistyö sidosryhmien kanssa

Verlan tehdasmuseo on ollut toiminnassa yli 30 vuotta, ja näihin vuosiin mahtuu erilaisia yhteistyöponnistuksia useiden tahojen kanssa. Yhteistyö on ollut kertaluonteista tai vuosia jatkuvaa. Uusia projekteja kehitellään koko ajan, minkä vuoksi yhteistyöverkosto laajenee jatkuvasti.

Muiden maailmanperintökohteiden kanssa yhteyttä pidetään ja yhteistyötä tehdään sekä virallisissa että epävirallisemmissakin yhteyksissä. Pohjoismainen maailmanperintökonferenssi kokoaa vuosittain pohjoismaiden maailmanperintökohteiden edustajat yhteen. Tietoa ja tietoisuutta maailmanperintöideologiasta ja -kohteista pyritään levittämään yhdessä ja erikseen. Suomalaiset maailmanperintökohteet ovat esittäytyneet yhteisellä osastolla Helsingin jokavuotisilla Matkamessuilla. Tavoitteena on, että esitejakelun lisäksi jokainen suomalainen maailmanperintökohde voisi esitellä muita kotimaansa kohteita esimerkiksi infotauluin.

Maailmanperintöalue Verla on laaja kyläkokonaisuus, joka sisältää tehtaan lisäksi entisiä työläiskoteja ja lukuisia muita rakennuksia. Suojeltava alue ulottuu kahden kunnan, Jaalan ja Valkealan, puolelle. Kunnat ovat UPM-Kymmenen tärkeitä yhteistyökumppaneja maailmanperintöaluetta kehitettäessä. Yksi merkittävä ponnistus oli osayleiskaavan laatiminen, joka oli edellytys Verlan hyväksymiselle maailmanperintökohteeksi.

Joka kesä järjestettävä Verla-päivä on Verlan seudun kyläyhdistyksen, alueen ruukkikyläryttäjien, sähköyhtiö KSS Energian ja tehdasmuseon yhteinen voimannousu. Tapahtumaa vietetään 18. heinäkuuta, joka on tehtaan toiminnan pysähtymisen vuosipäivä. Päivän aikana järjestetään monipuolista ohjelmaa, joista esimerkiksi sähköyhtiön tarjoama Verlankosken ohjuokus kerää vuosittain reilut tuhat katsojaa. Verla-päivää on vietetty nykyisessä

muodossa vuodesta 2004 lähtien, ja siitä on tullut yksi lähialueen suosituimmista kesätapahtumista. Yksi uusimmista yhteistyökumppaneista on litin musiikkijuhlat ry. Puuhiomosta on yhden esityksen ajaksi valjastettu konserttisali, jossa on kuultu sekä jousikvartettoja että barokkimusiikkia. Rakennuksen akustiikka on ilmeisen sovelias musiikkiesityksille, mutta konsertteja suunniteltaessa on otettava rakennusten olosuhteet huomioon.

Viime vuosien aikana Verlan tehdasmuseo on tiivistänyt markkinointiyhteistyötään eri toimijoiden kanssa. Verla nähdään yhtenäisenä kokonaisuutena, johon sisältyvät tehdasmuseon lisäksi museoalueen oheispalvelut. Mahdollisimman laaja yhteistyö myös muiden kymenlaaksolaisten kohteiden kanssa on luontevaa, koska eri yrittäjien palvelutarjonta täydentää Verlaan suuntaavien matkailijoiden tarpeita. Hyvä esimerkki on lähellä sijaitseva Repoveden kansallispuisto ja siellä tarjottavat lukuisat palvelut.

Uusin yhteistyökumppani on Autoliitto, jonka jäsenet saavat alennuksen sisäänpääsymaksuista. Sopimus kattaa myös eurooppalaiset ARC Europan autojärjestöt, AAA:n (American Automobile Association) ja CAA:n (Canadian Automobile Association). Vastineeksi järjestöt esittelevät Verlaa julkaisuissaan ja internet-sivuillaan.

Matkailun tulevaisuus

Verla elää ja kehittyy. Ajan hammas ja matkailun aiheuttama kuluminen on haaste Verlan rakennuksille ja piha-alueille. Matkailunäkymät maailmanperintökohteelle ovat kuitenkin valoisat. Verla on hyvä matkailukohde, jossa palvelut ja infrastruktuuri ovat kunnossa. Kävijämäärät ovat vakiintuneet tasolle, jonka ylittämistarpeita ei ole. Tehdasmuseon palveluksessa on osaava joukko motivoituneita työntekijöitä. Stabiilista tilanteesta huolimatta kehitettäviä asioita nousee aina aika ajoin esille.

Verla on pieni maaseutukylä, jonne kulkee linja-auto ainoastaan tiistaisin. Oma auto, taksi tai järjestetty ryhmämatkakuljetus on useimmille ainoa tapa päästä Verlaan. Verla on useiden ryhmien, kuten autottomien ja monien ulkomaalaisten turistien, saavuttamattomissa. Heille saavutettavuus on todellinen este, jonka poistamiseksi ja lieventämiseksi tulee kehittää uusia palvelumuotoja. Vuoden 2008 suunnitelmiin kuuluvat kokeiluluontoisesti järjestettävät maksulliset kuljetukset pääkaupunkiseudulta Verlaan. Kuljetusten saaminen potentiaalisten asiakkaiden tietoon on kuitenkin haastava tehtävä. Uuden palvelun lanseeraaminen ja vakiintuminen voi pisimmillään olla usean vuoden projekti.

Myös liikennejärjestelyt Verlassa on otettu suurennuslasin alle. Verlan kylään pääsee kolmesta eri suunnasta, joista kantatie 46:lta johtava asfaltoitu maantie on selkeästi suosituin. Tämä pieni tie johtaa kulkijan museolle Verlan kylän läpi, mikä kyllä ihastuttaa turistia, mutta on selkeä rasite kylän asukkaille. Sisääntulotie on kapea ja osittain turvaton eikä pysäköintialue istu maisemaan. Vuoden 2007 aikana valmistuneessa Verlan tieympäristön kohentamisen tarveselvi-

tyksessä Tiehallinto toteaa, että Verlan sisääntuloalue ei vastaa nykyisessä kunnossaan maailmanperintökohteen muun hoidon ja kohteen erityisluonteen mukaista tasoa (Verlan tieympäristön kohentaminen 2007: 5).

Sisäänajon muuttaminen idästä, Selänpään suunnalta, tulevaksi on vaihtoehto, jota vakavasti pohditaan. Tulosuunnan muuttamisella olisi myös historiallinen peruste, koska tämä tie on vanha reitti Selänpään asemalta, jolta lähetettiin Verlan pahvia maailmalle Savonradan valmistumisen jälkeen. Merkittävää on myös se, että tehdasrakennusten pääjulkisivut on rakennettu Selänpään suuntaan. Jos tulosuunta muutettaisiin, näkyisivät fasadit komeina alueelle saapuvalla matkailijalle. Muutoksen yhteydessä Valkealan puolelle rakennettaisiin uusi pysäköintialue ja sen yhteyteen mahdollisesti infopiste.

Sisäänajoreittiä pienempi ja nopeammin ratkaistava uudistus on liikenneopastuksen uudistaminen. Suomessa otetaan käyttöön uusia ruskeapohjaisia liikennemerkkejä, joissa on opaste myös maailmanperintökohtelle. Tulevan tieliikenneasetuksen muutoksen myötä Verlan maailmanperintökohteen opasteet tulee uusia. Verlan kylässä on tällä hetkellä monenlaisia kylttejä, joista osa ei sovi miljööseen. Tehdasmuseoalueen kyltitys on tavoitteena uudistaa ja selkeyttää vuoden 2008 aikana. Uudistuksen myötä sisääntuloalueen yhteyteen luotaisiin järjestyssäännöt, jotta vieraat tietävät, miten maailmanperintöalueella tulisi menetellä esimerkiksi tupakoinnin suhteen.

Verlan tehtaassa työskennelleiden työläisten mökeistä perustettiin vuonna 1967 kymiyhtiöläisten lomakylä, joka palveli UPM-Kymmeneen työntekijöitä vuoteen 2006 saakka. Keväällä 2007 mökit avautuivat ensimmäistä kertaa konsernin ulkopuolisten vieraiden käyttöön. Mökeillä on ollut laaja suosio niin vanhojen kuin uusien vieraiden keskuudessa. Tulevaisuudessa lomamökkejä halutaan tarjota nykyistä enemmän kulttuurimatkailijoiden käyttöön ja mökki- vuokraus annettaneen ulkopuolisen tahon hoidettavaksi. Menettelyllä halutaan taata mökkien mahdollisimman säästävä käyttö maailmanperintökohteen erityisluonnetta kunnioittaen.

Verlan kylä on elävä yhteisö, joka talvisen unen jälkeen puhkeaa kesäisin kukkaansa. Verlan puuhiomo ja pahvitehdas voimalaitoksineen ja työväenasuntoineen muodostavat ainutlaatuisen ja eheän tehdaskokonaisuuden Suomen metsäteollisuuden varhaisvuosilta. Verla valloittaa ja saa palaamaan paikalle yhä uudestaan. Ei ole liioiteltua sanoa, että eilinen elää Verlassa.

Niina Ahola
asiakaspalvelusihteri
Verlan tehdasmuseo
niina.ahola@upm-kymmene.com

Lähteet

Niinikoski, E (2001). VERLA – ainutlaatuisen teollisuusmuistomerkki. Jyväskylä: Gummerus.
Tiehallinto (2007). Verlan tieympäristön kohentaminen. Kouvola: Kopijyvä. <http://www.tiehallinto.fi/pls/wwwedit/docs/15943.PDF>

SAMMALLAHDENMÄKI

Sammallahdenmäen muinaisjäännösalue sijaitsee Satakunnassa Lapin kunnan Kivikylässä. Se nimettiin UNESCO:n maailmanperintöluetteloon vuonna 1999 Suomen ensimmäisenä arkeologisena kohteena. Sammallahdenmäki on ainutlaatuinen todiste pronssikauden skandinaavisen yhteisön hautaustavoista sekä sosiaalisesta ja uskonnollisesta rakenteesta, kuten nimeämisperusteluissa todetaan. Suomalaisessa hautauskulttuurissa tapahtui pronssikaudella merkittävä muutos, kun täällä omaksuttiin läntisten vaikutteiden myötä uusi tapa polttaa vainajat ja kätkeä heidän palaneet jäännöksensä korkeille meren rantakalliolle kiviröykkiöihin.

Alueen 36 tunnettua hautaröykkiötä jäkälän peittämällä kallioilla muodostavat näyttävän kokonaisuuden, jossa ovat edustettuina pronssikauden erilaiset röykkiötyypit: matalat, pyöreät pikkuröykkiöt, suuret kekomaiset hiidenkiukaat ja pyöreät kehäröykkiöt. Kallioiden länsipuolella pilkottaa Saarnijärvi, joka oli vielä merenlahti pronssikaudella, jolloin vesi lainehti lähes 30 metriä nykyistä korkeammalla. Nykyään Saarnijärvi on myös lintuvesien suojelualue, jolta usein kantautuu ainakin kurkien ja joutsenien ääntely kauemminkin.

Kuva 1. Huilun pitkä raunio (kuva: Kai Salonen)

Tunnetuimmat röykkiöt ovat nelikulmainen "Kirkonlaattia" ja vallimainen "Huilun pitkä raunio", jotka on tutkittu jo vuonna 1891. Ehti kulua yli sata vuotta ennen kuin oli mahdollista jatkaa arkeologisia kaivauksia alueella, kun vuonna

2002 Sammallahdenmäellä tutkittiin kahdeksan röykkiötä. Kaikissa oli kivistä tehtyjä kehärakenteita, yhdessä oli kaksi kivipaaasista tehtyä arkkua. Kuudesta röykkiöstä löytyi palanutta ihmisen luuta, joten niihin on tehty polttohautauksia. Paasiarkullisesta haudasta löytyi luiden lisäksi pronssisen sarjarannerenkaan katkelma. Radiohiiliajoitusten mukaan kallion korkeimmalla kohdalla olevat hautaröykkiöt ovat vanhemmalta ja keskiseltä pronssikaudelta (n.1300 eKr. – 1000 eKr.). Alimpana sijaitseva paasiarkkuröykkiö ajoittuu esiroomalaiselle rautakaudelle (n. 170 eKr. – 82 jKr.). Sammallahdenmäen kalmisto on siten ollut käytössä yli 1000 vuoden ajan. Röykkiöltä toiselle vaeltaessa mielikuvat muinaisten asukkaiden elämästä ja toimista alkavat elää kulkijoiden mielessä. Kullakin niistä tuntuu olevan oma tarinansa kerrottavana, kun vain osaamme kivien kertomuksia tulkita.

Muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja

Kiinteät muinaisjäännökset on rauhoitettu muinaismuistolaililla. Muinai-
jäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kiellettyä. Avotulenteko ja kaikenlaisilla ajoneuvoilla liikkuminen alueella on kiellettyä.

Saavutettavuus

Sammallahdenmäelle on hyvät opasteet VT 12:lta ja VT 8:lta. Pysäköinti-
paikan infokatoksella on alueesta kertovia tauluja, vieraskirja ja erikielisiä esitteitä (suomi, ruotsi, englantia, saksa). Kesäaikaan pysäköintipaikalla on opas-
päivystys. Alueelle on vapaa pääsy, mutta on toivottavaa, että maailmanperintö-
kohteella liikkuvat käyttävät vain olemassa olevia polkuja, jotta herkkä kalliokas-
villisuus ei vaurioituisi. Valittavana on eripituisia reittejä, koko kierroksen pituus on vajaat kolme kilometriä. Alueen maasto ei sovellu liikuntarajoitteiselle.

Kesän 2008 matkailukaudeksi on valmistumassa ns. eteläinen reitti ja pysä-
köintialue, jotka mahdollistavat ryhmien jättämisen ja noutamisen eri paikoista, jolloin käveltävä reitti lyhenee runsaaseen kilometriin. Uudelta pysäköintialu-
eelta eteläisimmille röykkiöille pääsevät myös liikuntarajoitteiset vierailijat.

Lapin kuntakeskuksessa on Pyörnin lahjatararakahvila-opastuskeskus osoite-
teessa Sahamäentie 1. Pyörni on avoinna ympäri vuoden. Opastuskeskuksessa on Sammallahdenmäestä ja Lapin esihistoriasta kertova näyttely sekä tietoa seudun muista matkailukohteista.

Sammallahdenmäen vuosittaiseksi kävijämääräksi on arvioitu noin 5000 henkilöä, joista viime vuosina noin 25 prosenttia on ollut ulkomaalaisia. Kävi-
jälaskuri on nyt maastossa ensimmäistä kesää ja osoittaa, että arviomme ovat olleet pahasti alakantissa. Vieraskirjasta löytyy kävijöitä kaikista maanosista, usein myös heidän kommenttejaan. Luonnonrauha ja toisaalta asutuksen läheis-
yys tuntuu ilahduttavan monia monumentaalisten röykkiöiden ohella.

Opastukset ja kohteen elävöittäminen

Sammallahdenmäestä löytyy ajankohtaista tietoa Lapin kunnan kotisivuilta osoitteessa <http://www.lappi.fi/sammallahdenmaki.html> ja Museoviraston ylläpitämiltä sivuilta <http://www.nba.fi/fi/sammallahdenmaki>. Hyödyllistä tietoa löytyy myös sivuilta <http://www.lappi.fi/matkailupalvelut.html>.

Koulujen historian opetusta varten tuotetut pronssikaudesta kertovat nettisivut löytyvät osoitteesta <http://www.lappi.fi/kertomuksia/kertomuksia.html>.

Sammallahdenmäellä vierailevat voivat varata opastuksen numerosta +358 44 387 2136 / Ulla Antola. Ryhmille voidaan järjestää erilaista ohjelmaa ja tarjoilua toivomusten mukaan. Perinneyhdistys Keritys on paneutunut pronssikauden elävöittämiseen ja järjestää toimintaa sekä tarjoilua alueen etelälaidalla olevan riihen ympäristössä. Kaikki pyritään toteuttamaan niin kuin se olisi ollut mahdollista jo ”pronssise mailma aika”. Perinneyhdistys Keritys esittäytyy sivuilla www.keritys.fi.

Kuva 2. Herneleipää paistetaan kivellä (kuva: Ulla Antola)

Sammallahdenmäkeä kohteena ja matkailupalveluita sen ympärillä on kehitetty EU-rahoitteisesti kolmessa hankkeessa. Uuden hankekauden alkaessa paikallisilla toimijoilla riittää haasteita. Kolmena kevättalvena on jo ponnisteltu keräämällä järviruokoa pronssikautisen asuintalon kattomateriaaliksi. Rakentamisessa päästäneen tositoimiin, kun uusi tieyhteys Sammallahdenmäelle valmistuu. Talon rakennuspaikka tulee sijaitsemaan eteläisen tulotien tuntumassa ja on siten helposti havaittavissa. Toivottavasti mahdollisimman moni pysähtyy jo rakentamista seuraamaan.

Alueen omistus ja hoito

Sammallahdenmäen muinaisjäännösalue on kokonaan yksityisten omistama, maanomistajia on yhteensä seitsemän. Museoviraston arkeologian osaston muinaisjäännösten Satakunnan hoitoyksikkö on vastannut alueen hoidosta vuodesta 1995 lähtien. Työryhmä tekee pari kertaa kesässä polkujen kunnostustöitä ja poistaa uutta kasvillisuutta röykkiöiltä.

Hoito- ja käyttösuunnitelma Museoviraston ja Lapin kunnan kesken on laadittu vuonna 1999 ja sen päivittäminen on ohjelmassa vuonna 2007. Sammallahdenmäen hoitokunta nimettiin vuonna 2006 ja siinä ovat edustettuina Museovirasto, Lounais-Suomen ympäristökeskus, Lapin kunta, Ala-Satakunnan metsänhoitoyhdistys, maanomistajat sekä Perinneyhdistys Keritys.

Tutkimukset jatkuvat

Lapin esihistoriallisen ajan elämää selventäviä tutkimuksia on jatkettu vuosina 2003–2007. Sammallahdenmäen läheisyydestä löydettiin maanomistajan vihjeen perusteella ns. Huilun varhaismetallikautinen asuinpaikka, jota tutkittiin vuosina 2003 ja 2004. Löydöt antoivat uutta tietoa muinaisten lappilaisten elämästä, sillä asuinpaikka ajoittui esiroomalaiselle rautakaudelle. Mielenkiintoinen Tahtmaan muinaisjäännös sen läheisyydessä paljastui useamman kuoppalieden ryhmäksi, joka on ajoitettu pronssikaudelle. Tätä kirjoitettaessa odotellaan tuloksia kevättalvella otetuista siitepölynäytteistä; kairausnäytteet toivottavasti tuovat selvyyttä myös pronssikauden lämpimämmän ilmaston kasvillisuudesta ja puustosta.

Kiinteitä muinaisjäännöksiä, eniten hautaröykkiöitä, löytyy paljon muualtakin Lapin kunnan alueelta. Tämän vuoden tutkimuskaivaukset on kohdennettu Lapinjokivarressa aivan kunnan keskustaaajamassa sijaitseviin röykkiöihin. Niistä Vainriihenpönkällä sijaitseva ajoitettiin koekaivauksen löytöjen perusteella pronssikautiseksi. Löytöjen perusteella tiedämme, että ohraa on viljelty näillä main jo silloin. Lisäksi on löytynyt muun muassa palanutta luuta, hiiltä, keramiikkaa ja kiekkokiviä. Kaivauksilla vierailevat ahkerasti viereisen Kirkonkylän koulun oppilaat, joiden raportointia kaivausten etenemisestä voi seurata netissä. Linkki löytyy Lapin kunnan kotisivuilta (www.lappi.fi).

Ulla Antola
projekti sihteeri, opas
Sammallahdenmäen maailmanperintökohde
ulla.antola@lappi.fi

Lähteet

- Raike, E. (2002). Lappi Sammallahdenmäki. Pronssikautisen röykkiöalueen tutkimuskaivaus. Museovirasto, Arkeologian osasto.
- Raike, E ja M. Haimila (2003). Moninaisia kenttätöitä Ala-Satakunnan Lapissa kesällä 2002. Muinaistutkija 2:2003, 18 – 26.
- Raike, E. (2003). Lappi Huilu 2. Varhaismetallikautisen asuinpaikan kaivaus 1.- 29.8.2003. Museovirasto, Arkeologian osasto.
- Raike, E. (2004). Lappi Tahtmaa. Varhaismetallikautisen muinaisjäännöksen koekaivaus 16. - 30.8.2004. Museovirasto, Arkeologian osasto.
- Raike, E. (2006). Lappi Vainriihenpönnkä. Varhaismetallikautisen kohteen koekaivaus 14.8. - 1.9.2006. Museovirasto, Arkeologian osasto. Sammallahdenmäki esite, Museovirasto.

SUOMENLINNAN MATKAILU SAI YHTEISEN STRATEGIAN

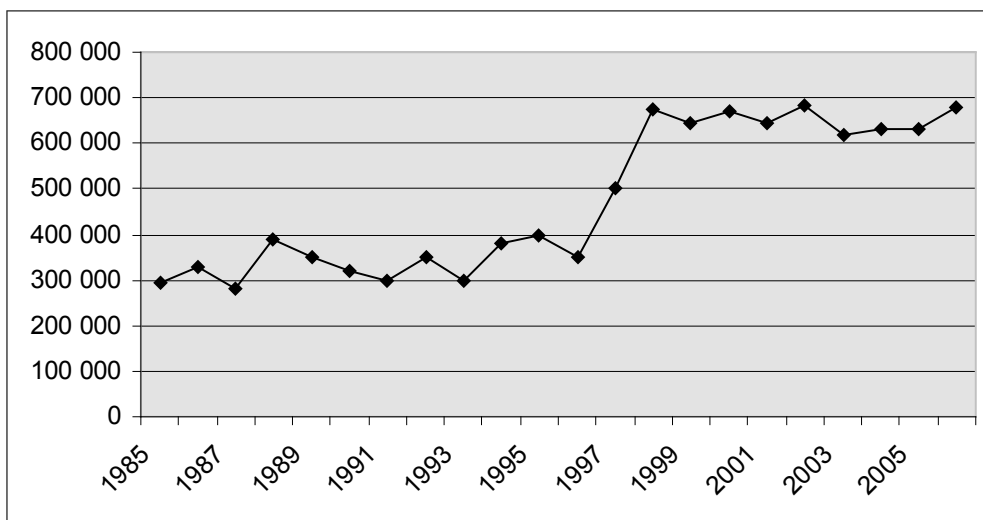
Suomenlinna on Helsingin edustan saarille rakennettu merilinnoitus, joka edustaa maamme arvokkainta kulttuuriomaisuutta. Suomenlinna on merkitty vuonna 1991 maailmanperintöluetteloon säilytettäväksi esimerkkinä 1700-luvun eurooppalaisesta linnoitusarkkitehtuurista. Tänä päivänä linnoitus on elinvoimainen kaupunginosa, jossa asuu lähes 900 helsinkiläistä. Suomenlinna on Suomen suosituimpia matkailukohteita, ja siellä vierailee vuosittain noin 650 000 kävijää.

Suomenlinnan hoitokunta päätti keväällä 2005 ensimmäisen koko monumentin kattavan matkailustrategian laatimisesta, samalla kun maailmanperintökohteen isäntänä toimiva virasto otti vastuun koko kohteen matkailullisesta kehittämisestä ja koordinoinnista. Tämä artikkeli perustuu vuoden 2007 alussa käyttöön otettuun Suomenlinnan matkailustrategiaan vuosiksi 2007–2010.

Varuskunnasta matkailukohteeksi

Suomenlinnan matkailun ja museotoiminnan alkusysäys oli Kustaanmiekan ja Susisaaren luovuttaminen Muinaistieteelliselle toimikunnalle (nykyinen Museovirasto) vuonna 1919. Ensimmäiset kävijöille suunnatut palvelut olivat vuonna 1928 avattu kahvila Piper ja vuonna 1930 perustettu Ehrensward-museo. Matkailua lisäsi vuonna 1948 varuskuntana toimivan linnoituksen passipakon poistaminen ja olympiavuoden 1952 uudistukset: Ravintola Walhalla ja uuden lautan aloittama reittiliikenne. Aluksi matkailu oli määrällisesti vähäistä, mutta säännöllistä. 1960- ja 1970-luvuilla vuotuinen kävijämäärä oli arvioiden perusteella 100 000–200 000 ja 1980-luvulla jo yli 400 000 (Suomenlinnan hoitokunnan matkailujaoston mietintö 1979: 5; Lahdenmäki et al. 1988: 23). Maria Eskelinen on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan *Vankilasaaresta väentungokseen* (2006) laajemmin Suomenlinnan matkailun historiaa ja linnoituksen kehittymistä matkailukohteeksi.

Suomenlinnan kävijämäärät ovat nousseet 1990-luvun alusta lähtien, jolloin merilinnoitus liitettiin maailmaperintöluetteloon (kuva 1). Linnoituksen perustamisen 250-vuotisjuhluvuosi 1998 aloitti uuden kauden matkailussa. Silloin avattiin opastuskeskus (nykyinen Suomenlinnakeskus) ja Suomenlinna-museo. Juhlavuoden aikana Suomenlinnassa järjestettiin runsaasti tapahtumia ja linnoitus oli näkyvästi esillä eri medioissa.

Kuva 1. Suomenlinnan kävijämäärien kehitys vuosina 1985–2006 (Suomen matkailukohteiden kävijämäärä 1990: 17; 1993: 37; 1995: 33; 1997: 34. Vuodesta 1997 Suomenlinnan kävijämäärät perustuvat matkustajalaskentoihin HKL:n lautoilla ja yksityisen yrittäjän vesibusseissa sekä arvioon omilla veneillä saapuneista. Matkustajamääristä on vähennetty arvioitu asukas- ja työmatkaliikenteen osuus.).

Suomenlinna on Linnanmäen ja Särkänniemen huvipuistojen jälkeen Suomen kolmanneksi suosituin matkailukohde (Suomen matkailukohteiden kävijämäärät 2007: 12). Vuonna 2006 linnoituksessa vieraili 678 000 kävijää. Suomenlinnan-kävijät ovat jakaantuneet jo varhaisessa vaiheessa kahteen pääryhmään: vapaa-aikaa ulkoillen viettäviin kaupunkilaisiin ja nähtävyyteen tutustumaan tulleisiin matkailijoihin, joista kasvava osa on ulkomaalaisia. Talvimatkailun hienoisesta lisääntymisestä huolimatta Suomenlinna on kesäkohde. Kävijöistä 75 prosenttia saapuu linnoitukseen kesäkaudella, touko-syyskuun välisenä aikana. Suomenlinnan hoitokunnan teettämien matkailija- ja palvelututkimusten (Borgström 1999; Hiltunen & Öystilä 2002; Smyk & Vehkakoski 2006) mukaan kävijöitä kiinnostavat Suomenlinnan historia, nähtävyydet, luonto ja merellisyys.

Suomenlinnassa on useita kävijöille suunnattuja palveluita, joista osa on avoinna myös talvikaudella. Palvelutarjontaan kuuluu kuusi museota, yhdeksän kahvilaa tai ravintolaa, hostelli, galleria, museo- ja käsityöläiskauppa, vierasatama, elintarvikeliike ja kioski. Suomenlinnan yleisöopastuksia järjestetään kesäkaudella päivittäin ja talvella viikonloppuisin. Ympärivuotisesta henkilöliikenteestä vastaa Helsingin kaupungin liikennelaitos (HKL) ja huoltoliikenteestä vastaa Suomenlinnan Liikenne. Lauttaliikenne hoidetaan Suomenlinnan Liikenteen ja Sun Linesin lautoilla. Kesäaikaan saarelle liikennöi myös yksityinen vesibussiyrittäjä JT-Line. Matkailupalvelujen lisäksi Suomenlinna on vakiinnuttanut asemansa erilaisten kulttuuritapahtumien paikkana. Kesäkaudella järjestetään vuosittain Viapori Jazz -festivaali, valistusajan kulttuurifestivaali Les Lumières sekä kesäteatteria aikuisille ja lapsille. Talvikaudella järjestetään joul- ja laski-

aistapahtumat sekä Viapori Winter Blues -festivaali.

Opetusministeriön alainen Suomenlinnan hoitokunta vastaa Suomenlinnan ympärivuotisesta matkailuneuvonnasta Suomenlinnakeskuksessa sekä kohteen matkailun kehittämisestä ja koordinoinnista. Lisäksi hoitokunta vuokraa kahdeksaa erikokoista kokous- ja juhlatilaa. Vuonna 2006 tiloissa järjestettiin 500 tilaisuutta, joihin osallistui 30 700 henkilöä. Linnoituksessa järjestettävistä opastuksista ja ryhmäpaketeista vastaa Ehrensvärd-seura ry. Seura kouluttaa oppaat varmistaen näin opastusten laatutason säilymisen. Ehrensvärd-seuran kautta Suomenlinnassa vieraili vuonna 2006 ohjatusti 1 100 ryhmää opintoretkeläisistä kokous- ja juhlavieraisiin. Päivittäisille yleisöopastuksille osallistui 7 000 kävijää (Ehrensvärd-seuran vuosikertomus 2006).

Suomenlinnan matkailullinen visio ja toiminta-ajatus

Matkailustrategiaprosessin aikana määritettiin kohteen matkailullinen visio ja toiminta-ajatus. Suomenlinnan matkailun visiossa Suomenlinna on maamme johtava, kaikkina vuodenaikoina helposti saavutettava nähtävyys. Linnoitus on Suomen merkittävin kulttuurimatkailukohde, jossa toimijat menestyvät tarjoamalla laadukasta ohjelmaa ja palveluita ympärivuotisesti. Suomenlinna on myös Suomen suosituin historiallinen kokouspaikka.

Matkailun toiminta-ajatuksena on lisätä Suomenlinnan tunnettuutta maailmanperintökohteena edistämällä kävijöiden tiedonsaantia merilinnoituksen ja varuskuntakaupungin historiasta. Suomenlinnaa markkinoidaan kävijöitä kiinnostavana ja houkuttelevana matkailukohteena sekä ympärivuotisena kokous- ja kongressipaikkana. Lisäksi Suomenlinnan matkailupalveluista, -tuotteista ja tapahtumista tiedotetaan aktiivisesti. Matkailua kehitetään tiiviissä yhteistyössä Suomenlinnan matkailutoimijoiden ja Helsingin kaupungin matkailu- ja kongressitoimiston kanssa. Matkailun kehittämisen lähtökohtana on kohteen suojelun perustana olevien arvojen säilyttäminen ja paikallisten yritysten ympärivuotisen kannattavuuden edesauttaminen.

Maailmanperintöstatus ohjenuorana matkailun suunnittelussa

Suomenlinnan hoitokunta päätti keväällä 2005 matkailustrategian laatimisesta samalla kun maailmanperintökohteen isäntänä toimiva virasto otti vastuun koko kohteen matkailullisesta kehittämisestä ja koordinoinnista. Suomenlinnan hoitokunta katsoi, että Suomenlinna yhtenä maamme tärkeimpänä nähtävyytenä, maailmanperintökohteena ja asuinalueena, jossa toimii suuri joukko matkailualan toimijoita, tarvitsee yhtenäisen matkailulinjauksen. Matkailustrategia pyrkii linjamaan tavoitteet Suomenlinnan matkailun kokonaisvaltaiselle kehittämiselle ja sen suunnittelulle.

Suomenlinnan maailmanperintöstatus ja hoitokunnan rooli maailmanperintökohteen isäntänä vaikuttivat matkailun strategisten päämäärien valintaan. Matkailustrategian valmistelussa huomioitiin UNESCO:n ja ICOMOSin (International Council of Monuments and Sites) antamat ohjeet kulttuuriperintökohteen matkailun suunnittelusta ja hoitamisesta sekä Venetsian julistuksen, UNESCO:n maailmanperintösopimuksen ja ICOMOSin kulttuurimatkailujulistuksen ohjeistukset. Strategisten päämäärien valintaan vaikuttivat Suomenlinnan hoitokunnan teettämät matkailija- ja palvelututkimukset, yhteispohjoismaisen kestävä matkailun hankkeen NESTin (Network Evolution for Sustainable Tourism) aikana tehty Suomenlinnan matkailun kehityssuunnitelma sekä Suomenlinnan matkailun strategista suunnittelua käsittelevä pro gradu -tutkielma (Borg et al. 2003; Öystilä 2003). Lisäksi pyrittiin ottamaan huomioon paikallisten matkailutoimijoiden näkemykset matkailun nykytilasta ja sen kehittämisestä sekä hoitokunnan teettämien asukastutkimusten tulokset. Prosessissa huomioitiin myös Helsingin kaupungin matkailustrategian linjaukset (Helsingin matkailustrategia 2006).

Matkailun kehittämistyölle valittiin seitsemän painopistealuetta: kävijähallinta, matkailukauden pidentäminen, valittujen kävijäsegmenttien osuuden kasvattaminen, matkailutoimijoiden välisen yhteistyön tehostaminen, tunnettuuden lisääminen, järjestelmällisen sisäisen ja ulkoisen markkinointiviestinnän kehittäminen sekä matkailustrategian ylläpitäminen ja päivittäminen.

Matkailun kehittämisen painopistealueet

Kävijähallinta

Kävijähallintaan kuuluu kohteen hoito ja esittely sekä kävijöiden ohjaus. Suunnitelmallisen kävijähallinnan avulla vierailijoita ohjataan halutuille reiteille, lisätään kohteen kulutuskestävyyttä ja minimoidaan asukkaille ja kävijöille matkailusta aiheutuvia haittoja, samalla kun tiedotetaan kävijöille kohteesta ja sen historiasta. Kävijöiltä Suomenlinnan matkailija- ja palvelututkimuksissa saadun palautteen mukaan eksyminen ja harhailu sekä kohteesta saatavan informaation vähäinen määrä on koettu ongelmallisiksi. Kävijähallintaan ja etenkin opastusjärjestelmään kiinnitetään erityistä huomiota maailmanperintöstatuksen, suurten kävijämäärien, kaupunginosaluonteen ja kävijöiltä saadun palautteen vuoksi. Opastusjärjestelmän kehittämisen tavoitteena on lisätä kävijöiden tietoisuutta ja luoda ymmärtämystä ja hyväksyntää Suomenlinnan suojelupäämääriä kohtaan.

Kohteessa tapahtuvien fyysisten muutoksien hallitseminen on tärkeää kohteen hoidossa. Tähän liittyvät niin tie- ja polkuverkoston hoito, kulutuskestävyyden parantaminen kuin myös kohteen siisteys ja kunnossapito. Linnoituksen ulkoalueiden hoidosta, siisteydestä ja parannustöistä vastaa Suomenlinnan hoitokunnan kiinteistöyksikkö. Mallikkaasti toteutetulla hoidolla ennaltaehkäistään ja korjataan haittoja sekä viestitään kohteen merkityksestä. Mitä

vahvempi Suomenlinnan imago korkeatasoisesti hoidettuna nähtävyytenä on, sitä vähemmän oletettavasti esiintyy häiriökäyttäytymistä.

Suomenlinnan saavutettavuus on tärkeää kohteen elinvoimaisuudelle ja yrittäjien menestymiselle. Talviliikenteen edellytysten parantamiseksi tehdään aktiivista yhteistyötä HKL:n kanssa. Kävijähallintaan kuuluu myös Suomenlinnan palvelutarjonnan ja liikkumisen esteettömyyden parantaminen.

Matkailukauden pidentäminen

Matkailukauden pidentyminen merkitsee paikallisille yrittäjille kannattavaa liiketoimintaa kaikkina vuodenaikoina ja takaa kävijöille monipuolisemmat palvelut ympäri vuoden. Lisäksi se mahdollistaa asukkaille tärkeiden palveluiden säilymisen saarilla. Yritystoiminnan kannattavuus tuo jatkuvuutta ja myös sitouttaa pitkäjänteiseen toimintaan linnoituksessa.

Sesongin ulkopuoliset vuodenaajat hyödynnetään keskittyen kauden venyttämiseen kevästä ja syksystä, minkä lisäksi vahvistetaan mielikuvaa Suomenlinnasta ympärivuotisena kohteena. Talvikaudella jo olemassa olevia tapahtumia kehitetään edelleen ja edistetään uusien linnoituksen profiiliin soveltuvien tapahtumien järjestämistä. Tavoitteena on lisätä kokous- ja juhla-tilojen käyttöä talvikaudella. Kokous- ja juhlatilojen asiakkaat käyttävät tilojen ohella usein muita palveluita, mikä tuo paikallisille yrittäjille tuloja.

Matkailukauden pidentäminen ja talvikävijöiden määrän lisääminen vaatii joustavampia lauttayhteyksiä. Nykyisellään liikenteen vuoroväli ja huoltolautan palveluajat eivät vastaa tarvetta. Talvikauden tehokkaamman hyödyntämisen edellytyksenä ovat tiheämmät lauttayhteydet ja sitä kautta saavutettavuuden parantaminen.

Valittujen kävijäsegmenttien osuuden kasvattaminen

Matkailun kehittämisen painopiste on kävijöissä, joiden ensisijainen motiivi on kohteen kulttuurihistoriallisissa arvoissa eli kulttuurimatkailejoissa. Myös palveluja aktiivisesti käyttävien kävijäryhmien osuutta pyritään kasvattamaan, mikä takaisi matkailuyrittäjille entistä paremmat toimintaedellytykset. Näiden kahden kävijäryhmän houkuttelemiseksi on kohteen palvelu- ja ohjelmatarjonnan vastattava nykyistä paremmin kysyntään etenkin sesongin ulkopuolisena aikana. Palvelu- ja ohjelmatarjonnan kysyntään pyritään vastaamaan yhteistyössä linnoituksen matkailutoimijoiden kanssa.

Suomenlinnan sijainti Helsingin keskustan läheisyydessä on tehnyt siitä suosituksen käyntikohteen pääkaupunkiseudun asukkaille. Lisäksi lautan kuuluminen HKL:n yhteistariffiin ja pitkät perinteet saarten virkistyskäytöstä ovat tehneet linnoituksesta houkuttelevan virkistyskohteen. Suomenlinnaan kohdistuva virkistyskäyttöpaine tasaantuu, kun Helsingin edustan saaria avataan tulevaisuudessa virkistyskäyttöön. Linnoituksen virkistyskäyttöä ja siitä aiheutuneita ongelmia, kuten roskaantumista ja kävijöiden omien grillien aiheuttamaa palo-

vaaraa, ohjataan järjestyssäännöillä ja erillisillä kampanjoilla.

Kävijärakenteen suhteiden muuttamiseen pyritään markkinointitoimenpiteillä sekä ympärivuotisen palvelu- ja tapahtumatarjonnan kehittämällä. Suomenlinnan kokonaisvaltaisessa markkinoinnissa painotetaan kohteen tarjoamia palveluja, tuotteita ja tapahtumia. Valittujen segmenttien osuuden kasvattamisen ohella Suomenlinna halutaan säilyttää myös tulevaisuudessa monimuotoisena käyntikohteena, jonne muutkin kävijäryhmät ovat tervetulleita.

Yhteistyön tehostaminen matkailutoimijoiden välillä

Kävijät kokevat Suomenlinnan kokonaisuutena eivätkä näe eroa eri toimijoiden vastualueiden ja toimintojen välillä. Kävijöiden kokemus Suomenlinnasta on pitkälti palveluketjun yhteistyön tulos, minkä vuoksi yhteistyötä on entisestään tehostettava ja toimijoiden välistä luottamusta ja keskinäistä kunnioitusta parannettava. Suomenlinnan matkailutoimijat toivovat entistä tiiviimpää tiedonvaihtoa ja yhteistyötä matkailun suunnittelussa ja kehittämisessä.

Alueen matkailutoimijat tekevät yhteistyötä Suomenlinnan matkailun kehittämiseksi, matkailukauden pidentämiseksi ja kohteen markkinoimiseksi. Suomenlinnan hoitokunnan matkailutiimi tiedottaa suomenlinnalaisten yrittäjien ja matkailutoimijoiden toimintaan liittyvistä ajankohtaisista asioista aktiivisesti sähköpostitse. Hoitokunta julkaisee kolme kertaa vuodessa ilmestyvää Suomenlinna-uutiskirjettä, joka on tarkoitettu sidosryhmille.

Tunnettuuden lisääminen

Tavoitteena on vahvistaa mielikuvaa Suomenlinnasta kulttuurimatkailukohteena ja sitä kautta lisätä linnoituksen tunnettuutta ja vetovoimaa. Suomenlinna on useille kotimaisille kuluttajille matkailukohteena tuttu – linnoitus vähintäänkin tunnetaan nimeltä. Alueen historiaa ja ympärivuotista palvelu- ja tapahtumatarjontaa ei sen sijaan tunneta laajasti.

Mahdollisuutta järjestää kokouksia ja juhlia Suomenlinnassa korostetaan entisestään. Tavoitteena on, että Suomenlinna on kokouspaikkana tunnettu Etelä-Suomen yritysten keskuudessa. Suomenlinnaa tehdään tunnetuksi nimenomaan ympärivuotisena matkailu- ja kokouskohteena. Samalla vahvistetaan jo olemassa olevaa Suomenlinnan julkisuuskuvaa. Erityisesti korostetaan Suomenlinnan asemaa UNESCO:n maailmanperintökohteena, joka pyritään tuomaan esille kaikessa viestinnässä. Kohteen profiiliin sopivien tapahtumien kautta saatava julkisuus lisää osaltaan kuvaa Suomenlinnasta kulttuurimatkailukohteena.

Järjestelmällinen sisäinen ja ulkoinen markkinointiviestintä

Suomenlinnan hoitokunnan tehtävänä on Suomenlinnan markkinointi kokonaisuutena, yhteismarkkinoinnin koordinointi Suomenlinnassa ja markkinointiyhteistyö muiden matkailuorganisaatioiden kanssa. Hoitokunnalta maailmanperintökohteen isäntänä veloitetaan kohteen esittelyä ja siitä tiedottamista.

Suomenlinnaa markkinoidaan ympärivuotisena matkailu- ja kokouskohteena. Kotimaisista matkailijoista pääkohderyhmänä ovat pääkaupunkiseutulaiset kävijät. Ulkomaisista kävijöistä pääkohderyhmänä ovat Helsinkiin jo saapuneet matkailijat. Suomenlinnan tärkeimmät vapaa-ajanmatkailun kohderyhmät ovat kulttuurimatkailijat, perhematkailijat ja opintoretkeläiset. Kokous- ja juhlatilojen markkinoinnin pääkohderyhmänä ovat Etelä-Suomessa toimivat yritykset ja yksityiset tilaisuuksien järjestäjät. Vapaa-ajanmatkailun ja kokous- ja juhlatilojen markkinointi painottuu matkailukauden ulkopuoliseen aikaan lokakuusta huhtikuuhun. Tällä toimenpiteellä pyritään myös edistämään linnoituksen talvimatkailua.

Matkailustrategian ylläpitäminen ja päivittäminen

Suomenlinnan hoitokunnan laatima kohteen matkailustrategia ohjeistaa matkailun suunnittelua ja kehittämistä Suomenlinnassa. Strategia tullaan päivittämään vuosittain syksyisin ottaen huomioon vuoden aikana tapahtunut kehitys sekä uusien tutkimusten tuottamat tulokset ja kehitystarpeet.

Strategiassa listattujen päämäärien saavuttamista seurataan jatkuvasti. Käytännön työssä strategiaa toteutetaan noudattamalla sen pohjalta laadittuja Suomenlinnan hoitokunnan matkailu- sekä kokous- ja juhlatilatiimien vuosittaisia toimintasuunnitelmia.

Seuranta

Matkailustrategiaa ja sen toteutumista tullaan tarkastelemaan vuosittain Suomenlinnan matkailun koordinoitiryhmässä, johon kuuluu edustajia Suomenlinnan hoitokunnasta, Helsingin kaupungin matkailu- ja kongressitoimistosta, Museovirastosta ja Ehrensverd-seurasta. Strategian vuosittaisessa päivityksessä viraston sisäisenä ohjausryhmänä toimii matkailun suunnitteluryhmä.

Kohteen ensimmäiseen strategiaan kirjattiin viisi määrällistä mittaria: talvikauden kävijämäärien osuuden kasvattaminen, Suomenlinnakeskuksen kävijämäärät, kävijätyytyväisyys, kokous- ja juhlatilaisuuksien määrän kasvu sekä kävijöiden rahankäyttö Suomenlinnan vierailun aikana. Osalle määrällisistä mittareista voitiin asettaa numeeriset tavoitteet. Osa mittareista, kuten Suomenlinnakeskuksen kävijämäärät ja kävijöiden rahankäyttö Suomenlinna-vierailun

aikana, tarkentuu strategian ensimmäisessä päivityksessä, kun tarkat tiedot määrällisten tavoitteiden asettamiseksi saadaan. Talvikauden eli loka-huhtikuun välisen ajan kävijämäärien osuuden kasvattamisen tavoitteena on, että talvikauden kävijöiden osuus lisääntyy viidellä prosentilla nykyisestä 150 000 kävijästä vuoteen 2010 mennessä. Tavoitteena on samalla jakaa kohteen kävijämääriä tasaisemmin koko vuoden ajalle.

Kohteen kävijättyvyäisyyden osalta tavoitteena on, että Suomenlinna on viihtyisä ja kävijät huomioiva matkailukohde kautta vuoden. Mitattavaa tietoa kävijättyvyäisyydestä saadaan kolmen vuoden välein toteutettavasta Suomenlinnan matkailija- ja palvelututkimuksesta. Tavoitteena on, että kävijättyvyäisyys nousee nykyisestä 75 prosentista 85 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Tällöin 85 prosenttia Suomenlinnan-kävijöistä on erittäin tai melko tyytyväisiä palveluiden, tuotteiden, informaation ja ennakkotiedon saatavuuteen, määrään ja laatuun, kohteen hoitoon ja siisteyteen sekä kohtaamiseen muiden kävijöiden kanssa.

Suomenlinnan hoitokunnan kokous- ja juhlatiloissa vuosittain järjestettävien tilaisuuksien määrä tulee kasvamaan. Vuonna 2005 tiloissa järjestettiin 420 tilaisuutta vuodessa. Tavoitteena on, että tilaisuuksien määrä kasvaa 20 prosentilla vuoteen 2010 mennessä.

Suomenlinnan matkailun näkymiä

Suomenlinnan matkailussa ja sen suunnittelussa on otettu merkittävä askel eteenpäin linjattaessa yhteisiä tavoitteita matkailutoimintaan. Mieli-kuva Suomenlinnasta kesäkohteena on juurtunut syvälle etenkin suomalaisten mieliin. Suomenlinnan tunnetuksi tekeminen ympärivuotisena matkailu- ja kokouskohteena vaatii aktiivista tiedottamista, markkinointia ja toimijoiden välistä yhteistyötä.

Matkailustrategia on tehty Suomenlinnan matkailuyrittäjien ja -toimijoiden ohjenuoraksi niin kunkin toimijan omaa kuin yhteistä toimintaa suunniteltaessa ja kehitettäessä. Pyrkimyksenä on sitouttaa kaikki toimijat yhteisiin päämääriin, mikä edesauttaa koko kohteen kehittymistä. Kaikkien toimijoiden sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ja sitä kautta matkailustrategian päämäärien ja määrällisten mittareiden toteutuminen on Suomenlinnan matkailun hallinnan tulevaisuuden haasteena.

Milla Öystilä
matkailukoordinaattori
Suomenlinnan hoitokunta
milla.oystila@suomenlinna.fi

Lähteet

- Borg, P., M. Öystilä & M. Partti (2003). Suomenlinna. Kestävän matkailun kehittäminen. Helsingin kaupungin matkailu- ja kongressitoimisto.
- Borgström, J. (1999). Suomenlinnan matkailija- ja palvelututkimus 2002. Tutkimuskatsauksia 2000: 2. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Ehrensverd-seuran vuosikertomus 2006 (2007). Helsinki: Ehrensverd-seura ry.
- Eskelinen, M. (2006). Vankilasaaresta väentungokseen. Suomenlinnan historia matkailukohteena v. 1918-1979. Tampereen yliopisto. Historiatieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Helsingin matkailustrategia 2006–2008 (2006). Helsingin kaupungin matkailu- ja kongressitoimisto.
- Hiltunen, S. & M. Öystilä (2002). Suomenlinnan matkailija- ja palvelututkimus 2002. Helsinki: Suomenlinnan hoitokunta.
- Lahdenmäki H., T. Lind, K. Miettinen, H. Pyykkö & V. Vasko (1988). Suomenlinna Seminar 85. International Seminar and workshop on restoration at Suomenlinna island fortress, Helsinki: Finland. Helsinki: Suomenlinnan hoitokunta.
- Suomen matkailukohteiden kävijämäärät 1989. MEK E:15. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.
- Suomen matkailukohteiden kävijämäärät 1992. MEK E: 23. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.
- Suomen matkailukohteiden kävijämäärät 1994. MEK E: 31. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.
- Suomen matkailukohteiden kävijämäärät 1996. MEK E: 35. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.
- Suomen matkailukohteiden kävijämäärät 2006. MEK E: 54. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.
- Smyk, M. & T. Vehkakoski (2006). Suomenlinnan matkailija- ja palvelututkimus 2006. Helsinki: Suomenlinnan hoitokunta.
- Suomenlinnan hoitokunnan matkailujaoston mietintö (1979). Helsinki: Opetusministeriö, Suomenlinnan hoitokunta.
- Suomenlinnan matkailustrategia 2007–2010 (2007). Helsinki: Suomenlinnan hoitokunta.
- Öystilä, M. (2003). Strateginen suunnittelu osana matkailukohteen kehittämistä – Tapaustutkimus Suomenlinna. Helsingin yliopisto. Maantieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Lisätietoa aiheesta

- Charter of cultural tourism (1999). <http://www.icomos.org/tourism_charter.html>
- Feilden, B. M. & J. Jokilehto (1993). Management guidelines for cultural heritage sites. Rome: IC-CROM.
- Kansainvälinen julistus monumenttien suojelusta (1964). <http://www.miljo.fi/download.asp?contentid=9389&lan=fi>.
- Pedersen, A. (2002). Managing Tourism at World Heritage Sites. A Practical Manual for World Heritage Site Managers. <http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_01_en.pdf>

Tourism at the world heritage cultural sites: The Site manager's handbook (1993). Sri Lanka: ICOMOS.

Yleissopimus maailmankulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta (1972). Unescon sopimuksia ja suosituksia n:o 16.

<http://www.minedu.fi/OPM/Kansainvaliset_asiat/kansainvaliset_jaerjestoet/unesco/sopimukset/mperintosopimus>

VANHASSA RAUMASSA ELETÄÄN MAAILMANPERINNÖSTÄ

Kesällä 2007 Vanhan Rauman elämänsyke on poikkeavaa, sillä tori on ksiirretty kanaalin partaalle. Rauman kauppatorilla rakennetaan kuumeisesti, mitä toriparlamentti ja turistit ihmettelevät. Vanha Raatihuoneentori saa taas vanhan hahmonsä kadun laajenemana ja kauppatorilla torikauppiat voivat tulevaisuudessa myydä tuotteitaan katoksen suojassa luonnonkiveyksellä. Raumalaiset ja matkailijat ovat löytäneet evakkotorin, mutta eivät ole hylänneet Vanhan Rauman katuja ja liikkeitä. Elämä Vanhassa Raumassa jatkuu ja torin valmistuttua entistä ehompana.

Vanha Rauma – kaupungin sykkivä sydän jo seitsemättä sataa vuotta

Vanha Rauma, tuo 800 asukkaan ja 200 liikkeen historiallinen kaupunginosa, on säilyttänyt asemansa Rauman sydämenä. Sen pääkaduilla voi aistia liikekeskustan vilkkouden ja kapeilla asuinkaduilla leppoisan elämän tunnun, kuten nähdä kissan pujahtavan kivijalan luukusta suojaan talon alle, kuulla vasaran paukkeen ja sahan äänen sekä toisaalla nähdä lasten leikkivän kuurupiiloa kujilla.

Asukkaiden ja liikkeiden Vanha Rauma

Lähde kanssani ostos- ja turistiretkelle Vanhaan Raumaan! Kesäkuun alun lauantai on otollinen hetki tutustua tähän maailmanperintöalueeseen. Suunnistamme kanaalin partaalta Kuninkaankadulle tekemään ostoksia ja poikkeamaan kahville. Ihmettelet autojen suurta määrää kapealla liikekadulla ja saat vastaukseksi selvityksen maailmanperintöalueen elävyydestä ja liikekorttelien huoltomahdollisuuksista. Toki moni saisi jättää autonsa jollekin alueen reunalla olevista neljästä laajasta parkkialueesta. Turhanpäiväinen ajo tulee saada kitkettyä, huoltoajo ja tavaroiden nouto olisivat tavoitteena. Raumankieliset mainoskilvet *Nääks optikko – Snuu optikkos* sekä *Knapei ja kraivärkei* johtavat keskusteluun Raumalla puhuttavasta murteesta eli raumankielestä. Oikeutetusti täällä ylpeilläään omasta kielestä, sillä onhan sille kirjoitettu oikein kielioppi ja sanakirjakin¹. Kontion kahvila sijaitsee *Wähä-Klööwin* talossa, jonka pihaterassilla juomme kahvit ja maistelemme Rauman piparia.

¹Koskela, T. (1993). Sillaill oikee. Rauman kielen sanoja ja sanomisia. Rauma: Länsi-Suomi

Samalla keskustelemme talojen nimistä. Jokaisella Vanhan Rauman talolla on nimi. Ne pohjautuvat syväälle historiaan ja niiden kehitystä on selvitetty kuudes-tatoista eri lähteestä aina 1600-luvulta lähtien. Aamukahvit nautittuamme poik-keamme Kuninkaankadulta pikkukadulle kohti Raumanjokea. Komeat omena-puun kukinnot kurkottavat pihalta kadulle ja antavat loistavat kehykset kapean katumaiseman ikuistamiseen. Saavumme kaksikerroksisen hirsirakennuksen ohi kirkkosillalle.

Valeikkunoilla kaupunkimaista rakennetta

Seuuraamme hetken joen juoksua, ja katse kiinnittyy alavirran reunalla solevan ulkorakennuksen ikkunoihin. Ne on maalattu puulle ja ovat selvästikin valeikkunoita. Raati edellytti 1800-luvulla tekemään ikkunat niihin julkisivuihin, jotka avautuvat kadulle, torille, aukiolle tai ovat kirkolle päin. Näin rakennettiin kaupunkimaista katukuvaa. *Krannin* ulkorakennus navet-toineen, talleineen, paskhuusseineen, ruumineen ja talleineen on tästä oiva esimerkki. Sen ikivihanta pelargonia on hauska yksityiskohta lisänä. *Krannin* talo sijaitsee aivan lähellä Pyhän Ristin kirkkoa, joten on ollut itsestäänselvä kunnioitus tuota sakraalirakennusta kohtaan tehdä valeikkunat ulkoraken-nukseen. Seuraamme Raumanjoen vartta. Sen pengeri on kunnostettu Kirk-kosillan ja Pajasillan väliltä, ja vuosisadan vanha kiveys on jälleen näkyvässä. Pohjankatu johtaa idästä suoraan kirkolle ja sen varren tontit edustavat aidoim-millaan vanhaa keskiaikaista tonttijakoa, jossa katuun rajautuu vain asuinrak-ennuksen ja portin levyinen kapea tontti. Vastaavasti tontilla saattaa olla pitu-utta seitsemänkymmentäkin metriä. Parhaina esimerkkeinä näistä kiinteistöistä ovat Iso-Enwalla ja Lukkar.

Kolmen historiallisen museon ketju

Pujahdamme *Kirstin* talon susiportista sisälle ja olemme 1700-luvun tyyppiä edustavan merimiehen kotina toimineen museorakennuksen umpipihassa, joka rajautuu Raumanjokeen. Voi makkaasti kukkivat omenapuut luovat pienelle pihalle upean tunnelin, nautintoa lisää joen soliseva ääni. Näin alkusuvesta tervattu seinä antaa kolmannen aistinautinnon. Vanhassa Raumassa on hyvä museorakennusten sarja. *Kirstin* lisäksi siellä on kaksi histo-riallista museota; pramea uusrenessanssityylinen laivanvarustajan koti *Marela* ja Raastupa, joka on vuonna 1776 rakennettu raatihuone. Poistumme *Kirs-tistä* sen pälkkiäidassa olevasta pienestä portista ja ylitämme joen. Ohitamme Jokelan kiinteistön vanhan tehdasrakennuksen, jonka varhaisimmat teollisuus-tilat on rakennettu 1820-luvulla. Rakennus on muutettu asuinrakennukseksi 1980-luvulla.

Kuninkaankadun itäpää on pääasiassa asuinkortteleita. Luonteenomaista tälle itäpäälle on *Hauenguano*-niminen aukio, jonka laidalla on *Pinnalan* kiin-

teistössä sijaitseva Rauman Taidemuseo. Pinnala on yksi Rauman hienoimpia porvariskartanoita. Sen vuonna 1795 rakennettu tiilinen asuinrakennus oli ensimmäinen yksityinen kivinen kaksikerroksinen asuinrakennus Raumalla. Umpihipihaa reunustavat komea hirsinen päärakennus vuodelta 1820, portin itäpuolinen vanha suolamakasiini sekä pihariveinä pakaritupa ja verstaatilaa. Pihan perällä on kaksikerroksinen ulkorakennus, joka on tehty uudesta hirrestä. Tämä on osoittanut kiinteistönomistajan todella vauraaksi henkilöksi. Rakennusten välit on varustettu plankkaidoin, eli korkein umpinaisin puuaidoin. Itäkadun puoleinen aita on tehty vanhan mallin mukaisesti hirsiarinalle ja leveästä empirelaudasta.

Rauman Taidemuseosta jatkamme takaisin kohti länttä pitkin toista Vanhan Rauman pääkatua, Kauppakatua. Kalatorin kulmalla törmäämme kaukolämpöpöytämaahan. Jäämme hetkeksi ihmettelemään kaivannon reunassa selkeästi erottuvaa tummempaa kerrosta kaivuun poikkileikkausviilossa. Paikalla oleva arkeologi selvittää tämän tumman kerroksen liittyvän Rauman kaupunginpaloon vuodelta 1682, jolloin koko kaupunki tuhoutui. Kaivusuunnitelma on sellainen, että pääosin pysytään maaperässä, joka on jo kaivettu aiemmissa yhteyksissä, esimerkiksi vuonna 1935, jolloin kaupunkiin rakennettiin kunnallinen vesijohto ja viemäri.

Poikkeamme laivanvarustajan kodin *Marelan* komeasta portista mukulakiveyksellä peitettyyn pihaan ja katselemme pihan rakennuksia. Kahden päärakennuksen lisäksi pihaa reunustavat kaksi aittarakennusta, pakaritupa ja ulkorakennukset, joissa ovat olleet tallit ja navetat perinteisine ruumineen ja pikkuloineen; täällä se on ollut kaksitoistareikäinen. Käymme ihastelemassa alueen ehkä komeimman uusrenessanssihenkisen rakennuksen sisätiloja. Rakennus on komea esimerkki siitä muutoskaudesta, 1800- ja 1900-luvun vaihteesta, jolloin alueella oli ruutukaava, eikä uudisrakennuksia saanut tehdä rakennuskiellon vuoksi. Rauman purjelaivasto oli maan suurin ja rahaa oli rakentamiseen, mutta rakennuskielto esti uudisrakentamisen. Silloisilla raumalaisilla oli kuitenkin mahdollisuus laajentaa rakennuksiaan. *Marelan* päärakennukseen on tehty huonerivi pihan puolelle, ja huonetiloja on korotettu kolmesta metristä huppeaan 3,3 metriin. Näin korkeat salitilat ovat edellyttäneet jo kahtakin kaakeliuunia huoneeseen. Kitsas isä Gabriel Granlund oli kuollut vuosisadan alussa ja huikentelevat pojat hassasivat omaisuuden muutamassa vuodessa, mistä oivana esimerkkinä on tämä komea rakennus, jonka muutostyö on tehty vuonna 1905.

Arkeologit ovat seuranneet ja tehneet tutkimuskaivauksia kesän 2007 alkupuolen Kauppakadulla ja kalatorilla sekä kaksi edellistä vuotta Kauppatorilla, jonne saavummekin seuraavaksi. Kauppakadulta torille tultaessa näkyvät uudet, valmistumassa olevat torikatokset, jotka rajaavat vanhan Rastuvantorin siihen mittaan, jossa se oli vielä sata vuotta sitten. 1910-luvulla Rauman keskustasta purettiin kolmen kiinteistön rakennukset laajennettavalta Kauppatorilta. Toria ympäröivät kadunvarteen rakennetut hirsirakennukset jäivät turhan mataliksi torin reunusrakennuksiksi. Rakennettavilla torikatoksilla on luonnollisesti myös toiminnallinen merkitys, sillä näin kyetään vastaamaan yhä tiukkeneviin hygieniavaatimuksiin ja tarjoamaan torikauppiaille sosiaalitilat. Vanha Raati-

huone pääsee nyt arvoiselleen tarkasteluetäisyydelle ja siitä tulee jälleen monumentaalirakennus, jollaiseksi se on rakennettu vuonna 1776.

Raastuvantorin kiveyksen kilkkeestä siirrymme Isoraastuvankadun kautta kohti Helsingintoria ja Naulamäkeä, joka edustaa vanharaumalaisia asuinkortteleja parhaimmillaan. Naulamäki oli alue, joka 1960-luvulla ajateltiin säilyttää lähinnä Turun Luostarinmäkeä vastaavana museoalueena. Sieltä olisivat säilytettyjen julkisivujen nauhat ohjanneet kulkijan kohteelta toiselle. 1970-luvulla Raumalla herättiin ja päätettiin tehdä suojeleva kaava, ja kun se sai lainvoiman vuonna 1982, varmistui Vanhan Rauman säilyminen maailmankartalla. Opas korostaa Naulamäen säilyneisyyttä ja rakennetta. Hän hehkuttaa talvista tunnelmaa, jonka voi kokea hienoimmillaan juuri täällä; aamun sininen hetki, savut nousevat piipuista, kun asuinrakennuksia lämmitetään, pakkaslumi narskuu kenkien alla.

Naulamäestä kuljemme Isopoikkikadun kautta Eteläpitkädulle, jonka varrella sijaitsee Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammela. Se toimii myös vierailukeskuksena. Päärakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu siirretty vanha riihirakennus, joka toimii varaosapankkina. Kierrätystoiminnan on Raumalla käynnistänyt jo vuonna 1974 perustettu Vanha Rauma Yhdistys. Toisesta vanhasta hirsirungosta on rakennettu verstarakennus, jossa järjestetään kursseja ja alueen asukkailla on mahdollisuus huolttaa ovia ja ikkunoita. Parhailaan siellä maalauskorjataan taidemuseo Pinnalan 1800-luvun pariovia. Päärakennuksessa oppaamme esittelee hirsirakennuksen saloja ja sen korjaukseen liittyviä hienouksia, jotka avautuvat kuulijalle kaikin aistein: Tammelassa on tirkistelyaukkoja, joista näkee rakenteita, vanhoja edelleen käyttökelpoisia materiaaleja saa koskettaa, tervan, vernissan ja sitrustärpätin tuoksuja voi haistella. Yhdessä esittelyvitriinissä voi kuunnella vanharaumalaisten kertomuksia elämästä ja työnteosta maailmanperintöalueella.

Lopuksi saatte kuulla kertauksena puolitoista tuntia kestäneen kierroksemme ydinseikat. Rauma sai kaupunkioikeudet vuonna 1442. Kaupunginpalo vuonna 1682. Kooltaan 700x500 metriä oleva Vanha Rauma on pohjoismaiden suurin yhtenäisenä säilynyt puukaupunkialue, jonka pohjakaava rakentuu keskiaikaiseen katuverkkoon. Rakennuksia alueella on 600, joista 60 prosenttia on tiukimman säilyttämismerkinnän alaisia. Säilyttävä kaava vuodelta 1982 ja asukkaita on 800. Ja sokerina pohjalla – Vanha Rauma on Suomen ensimmäinen maailmanperintökohde. Se ja Suomenlinna nimettiin Maailmanperintölistalle vuonna 1991. Suomalaiset kohteet on merkitty listalle aakkosjärjestyksessä siis Vanha Rauma ja Suomenlinna? Ei vaan Old Rauma ja Sveaborg.

Kalle Saarinen
neuvonta-arkkitehti
Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus
Rauman kaupungin ympäristövirasto
kalle.saarinen@rauma.fi

STRUVEN KETJU – MAAPALLON MITTANAUHA

Struven ketju on 1800-luvun alkupuoliskolla mitattu kolmioketju. Sen pohjoisin piste sijaitsee Norjassa lähellä Hammerfestia ja eteläisin piste on yli 2800 kilometrin päässä Tonavan suistossa. Ketju ulottuu siten Pohjoiselta jäämereltä Mustallemerelle. Suomessa sitä on kutsuttu myös Venäläis-skandinaaviseksi astemittaukseksi. Tämän kunnianhimoisen tieteellisen hankkeen tarkoituksena oli määrittää maapallon kokoa ja muotoa. Mittaukset suoritettiin tähtitieteellisiä paikannuksia ja kolmiomittausta käyttäen.

Astemittauksen suunnittelija ja suurelta osin myös käytännön toteuttaja oli F.G.W. Struve, eräs aikansa suurimmista tähtitieteilijöistä. Wilhelm Struve oli syntynyt Saksassa vuonna 1793 ja toimi Tarton observatorion johtajana ja tähtitieteen professorina 1820–38. Tartosta hän siirtyi Pulkovaan, jonne hänen johdolla perustettiin observatorio. Struve toimi observatorion johtajana vuoteen 1861 asti.

Vaikka yleisesti puhutaan Struven ketjusta, ei kuitenkaan ole syytä unohtaa Carl von Tenneriä. Hän oli Venäjän armeijan kenraali ja vastuussa Kuurinmaan trigonometrisistä ja topografisista töistä. Struve ja von Tenner toteuttivat ketjun mittauksia erillään. Vasta myöhemmin molempien tulokset yhdistettiin. Kolmas alkujaan erillinen osa oli Ruotsin rahoittama osuus Tornion seudulta Hammerfestiin. Näitä töitä johti professori N.H. Selander Ruotsissa ja Kristianian observatorion johtaja Christopher Hansten Norjassa.

Struven ketjun mittaukset aloitettiin vuonna 1816 ja saatiin päätökseen 1855. Ketju muodostuu 258 peruskolmiosta ja 265 peruspisteestä. Ketju kulki tuolloin kahden valtion, Venäjän ja Ruotsin, alueella. Nykyään tällä alueella on kymmenen valtiota eli Norja, Ruotsi, Suomi, Venäjä, Viro, Latvia, Liettua, Valko-Venäjä, Moldova ja Ukraina.

Ketjun eteläinen päätepiste on Tonavan suulla Ukrainassa, mistä se kulkee Moldovan, Valko-Venäjän ja Baltian maiden halki Suomeen ja jatkuu edelleen Pohjois-Norjan tuntureille ja aina Jäämeren rannalle saakka. Suomeen Struven ketju tulee Suursaaresta ja kulkee Loviisan länsipuolitse Jyväskylän seudulle. Sieltä ketju jatkuu Kajaanin, Oulun, Tornion ja Muonion kautta Norjan puolelle.

Suomessa osuudella Suomenlahdelta Tornioon mittaukset tehtiin vuosina 1830-1845. Täällä mittaus oli suomalaisten ja venäläisten tiedemiesten, ennen kaikkea professori M. Wolstedtin vastuulla. Kustannuksista vastasi Venäjä.

Ketjun merkitys

Ketjun mittauksen alkuperäinen tavoite oli selvittää maapallon täsmällinen muoto ja mitat. Mittauksen tarkkuus on yllättävän suuri. Sen tuloksia on käytetty monissa muissa tieteellisissä tehtävissä. Myöhemmin se on toiminut malliesimerkkinä kolmiomittaustekniikasta ja antanut hyvän pohjan kartoitus-

töille niin Suomessa kuin muissakin maissa. Suomessa Struven ketju yhdisti pohjoisen ja etelän kolmiomittausketjut toisiinsa aina 1960-luvulle saakka, jolloin Maanmittauslaitoksen kolmioketjut eivät vielä kattaneet koko maata.

Myös monessa muussa maassa ketjun pisteistö on luonut pohjan käytännön kartoitustyölle. Tähän on ollut hyvät mahdollisuudet erityisesti, koska koko työ on erittäin tarkasti dokumentoitu. F.G.W. Struve julkaisi Pietarissa vuonna 1857 teoksen *Arc du méridien de 25° 20' entre le Danube et la Mer Glaciale mesure depuis 1816 jusqu'en 1855*.

Ketjun suojele

Struven ketjun suojele ja hanke saattaa tämä astemittauksen ketju Unescon Maailmanperintöluetteloon pantiin vireille 1990-luvun puolivälissä. Kansainvälisesti hanketta ajoivat myös International Federation of Surveyors, International Association of Geodesy, International Astronomical Union ja Euroopan karttalaitosten yhteistyöjärjestö EuroGeographics. Kukin kymmenestä valtiosta inventoi alueellaan olevat pisteet ja valitsi niistä yhteisten kriteereiden perusteella yhdestä kuuteen sopivinta suojelekohteeksi. Nämä kansallisesti suojeletut pisteet yhdessä muodostavat sitten Maailmanperintöluettelon kohteen – Struven ketjun. Hakemuksen laatimista koordinoi kaikkien maiden puolesta Suomen Maanmittauslaitos, ja maat jättivät näin syntyneen yhteisen hakemuksensa Maailmanperintökomitealle tammikuussa 2004. Struven ketju hyväksyttiin Maailmanperintöluetteloon komitean Durbanissa, Etelä-Afrikassa, pidetyssä kokouksessa heinäkuussa 2005.

Struven ketju Suomessa

Suomesta listalle on otettu kuusi ketjun pistettä eli enemmän kuin mistään muusta maasta, koska Struven ketjun yhteensä 265 pisteestä 83 eli noin kolmasosa sijaitsee Suomen alueella ja ketju kulkee halki Suomen lähes tuhannen kilometrin matkalla. Myös muut ketjun Suomen pisteet on inventoitu, ja ne ovat kansallisesti suojeletuja muinaismuistolain perusteella. Suuri osa Suomen alueella olevista pisteistä on alkujaan merkitty poranreiällä peruskallioon tai maakiveen, joten useimmat niistä ovat säilyneet koskemattomina meidän päiviimme.

Eteläisin Suomen kuudesta pisteestä on Suomenlahdella Mustaviiran saarella, jonne ketju tulee Venäjän ainoan pisteen, Suursaaren kautta. Toinen piste on Lapinjärven Porlammilla ja kolmas Korpilahden Oravivuorella. Pohjoisin Suomen piste on Stuurahanoaivi. Sieltä ketju siirtyy Norjan puolelle. Lisäksi listalle on otettu kaksi vuosina 1736–37 suoritettua Lapin astemittauksen kanssa yhteistä pistettä eli Ala-Tornion kirkko ja Aavasaksa. Ranskalaisen Pierre Louis Moreau de Maupertuisin johtama retkikunta oli käyttänyt välillä Tornio – Pellon Kittisvaara näitä samoja pisteitä.

Struven ketju Maailmanperintöluettelossa

Hankkeen tarkoituksena oli saattaa Struven ketju eräänä aikansa tieteen ja tekniikan huippusaavutuksena Maailmanperintöluetteloon. Tämä vaihe on saatu päätökseen, mutta kymmenen maan yhteinen työ jatkuu. Kohdetta on hoidettava ja suojeltava Maailmanperintösopimuksen mukaisesti ja sitä on esiteltävä yleisölle. Siitä on myös julkaistava tietoa ja esitemateriaalia. Näitä toimia koordinoi ketjun kaikkien maiden yhteinen "hoitokunta". Näin saadaan säilytettyä yhtenäisyys ja yhteenkuuluvuus. Ketju pysyy ketjuna eikä katkea kansallisiin pätkiin. Hankkeessa on voitu tehdä ja tehdään jatkuvasti hedelmällistä yhteistyötä siihen osallistuvien maiden kesken. Monet maat, jotka eivät muuten ole osallistuneet aktiivisesti alan kansainväliseen yhteistyöhön, ovat olleet innokkaina mukana. Näin Struven ketju on eräs harvoista monikansallisista suojelukohteista Unescon Maailmanperintöluettelossa.

Ketju matkailukohteena

Vierailu maailmanperintökohteessa Struven ketju ei ole aivan yksinkertainen juttu. Pitääkö vierailu kaikilla kohteen 34 pisteellä vai vain yhdellä? Vai olisiko vierailu yhdellä kohteella jokaisessa maassa sopiva otos? Ja tällöin voisi hyvällä omalla tunnolla sanoa tutustuneensa kohteeseen. Jokainen voi tietysti laatia itselleen omat sääntönsä – pääasia on että tutustuu tähän niin kuin muihinkin kohteisiin.

Matkailukohteena ketju tarjoaa myös monia mahdollisuuksia. Sen yksittäiset 34 kohdetta ovat tietysti paikallisesti merkittäviä oman alueensa vierailukohteita. Kussakin ketjun maassa puolestaan voitaisiin järjestää kiertueita, joilla tutustuttaisiin sen omiin kohteisiin. Kattavin kierros olisi vierailu kaikilla ketjun maailmanperintökohteeksi otetuilla pisteillä. Lieneekö kukaan vielä tehnyt tällaista kulttuurimatkaa?

Maailmanperintökohteena ketju pisteineen edustaa inhimillisen luovuuden mestariteosta, joka on suojeltu ihmiskunnan yhteisenä perintönä. Maantieteellisesti ja luonnonoloiltaan ketju tarjoaa läpileikkauksen itäiseen ja pohjoiseen Eurooppaan lähes 3000 kilometrin matkalla. Maisemat muuttuvat Tonavan mustan mullan tasangoista Pohjoisen jäämeren suolaisiin tyrskyihin.

Struven ketju erilaisine kohteineen tarjoaa monenlaisia elämyksiä koettavaksi ja ajatuksia mietittäväksi. Jos vaan ajattelemme kulkuvälineiden ja liikenteen kehitystä ketjun mittauksen ajoista nykypäivään. Tai miten mittajaat löysivät reittinsä kohteille – tarkkoja karttoja kun ei ollut. Vastan tulee monta seikkaa, joihin meillä on tänä päivänä itsestäänselvät ratkaisut ja menettelyt, mutta jotka lähes kaksisataa vuotta sitten vaativat suunnattomia ponnistuksia itse päätyön – ketjun suunnittelemisen ja mittaamisen – rinnalla.

Pekka Tätilä
yli-insinööri
Maanmittauslaitos
pekka.tatila@nls.fi

PETÄJÄVEDEN VANHA KIRKKO TALVIMATKAILUN KENTÄSSÄ

Keski-Suomen maaseutumatkailun kärkikohteena toimiva ainutlaatuinen kulttuurinähtävyys Petäjaveden Vanha Kirkko tavoittelee matkailijoita ympäri maailmaa ympäri vuoden. Kesäkaudella kirkko on avoinna päivittäin 1.6. – 31.8. klo 10–18, mutta tämän ajan ulkopuolella ns. talvikaudella kirkossa vieraillee lukuisia ryhmiä ja yksittäisiä kävijöitä, lähinnä ns. asiantuntijoita eli arkkitehtejä ja arkkitehtiopiskelijoita. Heinäkuun 2007 tilastossa kävijöitä on 43 eri maasta, talvisin kävijämaita on huomattavasti vähemmän. Lämmittämättömät kohteet voivat kylmänä talviaikana olla hyvinkin epämiellyttäviä käyntikohteita, mutta oikein varustautuneet ja asiastaan innostuneet arkkitehtiopiskelijat, mukaan luettuna kohteen opas eivät välttämättä tällaista asiaa ensimmäisenä surkuttele.

Vuosi	Kuukausi	Henkilömäärä (keskimäärin)	Ajanjakso	Henkilömäärä (keskimäärin)
2005	tammi-toukokuu	1000	syystalvi	900
2006	tammi-toukokuu	1500	syystalvi	1200
2007	tammi-toukokuu	1400		

Talvikehitystä kannattaisi nykyistä enemmän hyödyntää ja markkinoida kohdetta talvella suurten ja pienten yritysten ulkomaalaisille vierasryhmille, esimerkiksi eksoottista jäiden päällä kävelyä ja kirkon kuvaamista Jämsänvedeltä käsin. Pitämällä nettisivut priimakunnossa ja ajan tasalla myös tavalista kirkonvierailijakuntaa olisi mahdollista informoida mahdollisista erikois-tilaisuuksista.

Kirkossa vieraillee vuosittain myös lukuisia toimittajia ja tv-yhtiöitä ympäri maailmaa levittämässä pohjoismaista talonpoikaista kansanarkkitehtuuria nykyihmisille höystettynä keskisuomalaisella puhtaalla maaseutukulttuuriympäristöllä.

Taloudellisen laman myötä 1990-luvulla koululasten vierailukäynnit eri kohteissa vähenivät huomattavasti ja suomalaislasten opintokäynnit museoihin rinnastettaviin kohteisiin ovat yhä edelleen huomattavasti vähäisempiä kuin muissa Pohjoismaissa. Tähän tosiseikkaan kannattaisi ylemmällä taholla kiinnittää huomiota, kun puhutaan kulttuurin lukutaidosta ja sen juurruttamisesta suomalaisiin. Talvella voisi löytyä sekä opettajilta että oppilailta enemmän energiaa ja aikaa perehtyä perinpohjaisesti juuriinsa.

Kirkkoa, lähiseudun kohteita, kulttuuriteemoja ja -reittejä on markkinoitu yhdessä lukuisissa ympärivuotisissa hankkeissa: Petäjaveden Vanhan Kirkon säätöhanke, Petäjävesihanke, Maama (Keski-Suomen maaseutumarkkinoin-

tihanke), MAPA (Jämsän seudun matkailutuotteiden paketoitihanke) ja Kirkon ja Keski-Suomen Käsi- ja taideteollisuuskoulun Huopatie-hanke ja erilaiset näyttelyt.

Työ on talviaikaan hyvin irrallista jo kirkon vastaavan oppaan vähäisen työajan takia, sillä työaika käsittää vain kulloiseenkin kirkossa tapahtuvaan opastukseen ja muun ryhmän kohtaamiseen kuluvan ajan.

Markkinointi on tällaisen voittoa tuottamattoman kohteen osalta lähinnä sissimarkkinointia eli erityyppisiä markkinoinnin keinoja, jotka tuottavat maksimituloksia minimipanoksin ja joissa markkinoija käyttää mielikuvitustaan, aikaansa ja energiaansa rahankäytön sijaan.

Kaikessa toiminnassa on otettava huomioon turvallisuus, ympäristövastuullisuus, suomalaisten ja ulkomaisten asiakkaiden tarpeet sekä lisäksi kannattava liiketoiminta yhdistettynä yhteistoimintaan muiden toimialojen kanssa ja on maailmanperintökohteiden kanssa.

Mirja Rätty
vastaava opas
Petäjäveden Vanha kirkko
mirja.raty@petajavesi.fi

MUUTTUVA MATKAILU

ISSN 1457-3849

Internet <http://www.matkailu.org>
<http://www.tourismuninet.org>

Julkaisija: Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos
Matkailualan tietokeskus
Matkailualan verkostoyliopisto
Joensuun yliopisto

Yhteystiedot: Puistokatu 5,
PL 78
57100 SAVONLINNA
Puh. 015 - 511 7628
Fax 015 - 511 7690

Vastaava
toimittaja: Petri Raivo
petri.raivo@joensuu.fi

Taitto Joensuun yliopistopaino
yliopistopaino@joensuu.fi